

Úvod do filozofie 1/Filozofie 1

Filosofie období helénismu

Helénské říše

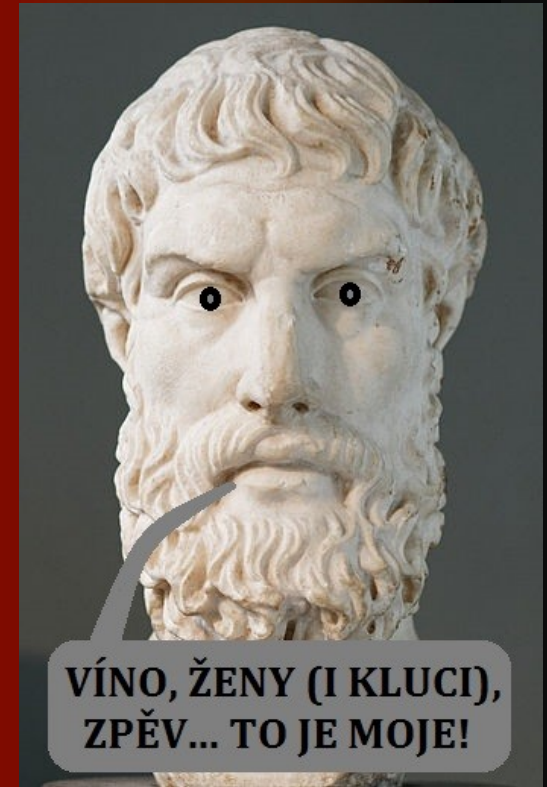

Základní rysy helénské kultury

- terapeutická funkce filosofie – filosof jako „lékař ducha“, „lékárník úzkosti“, „chirurg názorů“;
- nezájem o politiku a o společenské problémy (zánik řecké *polis*);
- prvenství morálních problémů před čistě teoretickým poznáním (např. řádu kosmu);
- hodnota jednotlivce a jedinečnosti jeho osobnosti (témata utrpení, smrti, naděje či štěstí jednotlivce);
- vznik a rozšíření filosofických škol;
- převládnutí naturalistického zobrazení ve výtvarném umění.

Epikúros ze Samu (341 – 270 př. n. l.)

- zakladatel a představitel filosofie epikureismu a etiky hédonismu;
- filosofická škola *Zahrady*;
- dílo (původně prý 300 svitků):
List Hérodotovi, List Menoikeovi.

- ve fyzice ovlivněn atomismem, zavádí pojem *parenklyze* (možnost svobodného pohybu atomů, tedy i možnost osobní svobody jednání).

Etika hédonismu

- smyslem a cílem života je dosahování slasti (*hédoné*) a vyhýbání se strasti a utrpení směrem k dosažení duševního klidu (*ataraxie*) → to ale předpokládá racionální kalkul (náklady vs. výhody).

Potřeby:

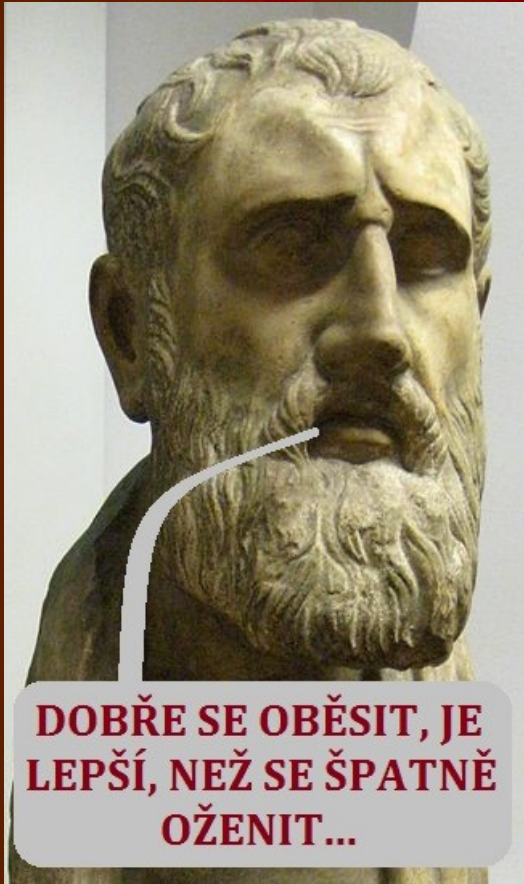
1. Přirozené a nezbytné – jídlo, pití apod.
2. Přirozené a ne nezbytné – dobře jíst, elegantně se oblékat apod.
3. Nepřirozené – krása, bohatství, moc (ty je třeba odmítat, jsou zdrojem duševního neklidu a utrpení).

- člověk se nesmí stát otrokem vlastních tužeb, emocí či vášní!
- k dosažení *ataraxie* se člověk musí zbavit strachu:
  1. z bohů,
  2. ze smrti.

„Je bůh ochotný zabránit zlému, ale neschopen toho? Pak je bezmocný. Je schopen, ale neochotný? Pak je zlomyslný. Je jak schopný, tak ochotný? Pak odkud se bere zlo? Není schopný ani ochotný? Tak proč ho nazývat bohem?“

„Smrt se nás netýká. Když jsem tady já, není tady smrt. Když je tady smrt, nejsem tady já.“

Zénón z Kitia (asi 333 – 262 př. n. l.)

**DOBŘE SE OBĚSIT, JE
LEPŠÍ, NEŽ SE ŠPATNĚ
OŽENIT...**

- představitel filosofické školy *stoicismu* (stoa – sloupořadí), jeho žákem byl Kleanthés;
- rozdělení filosofie na 3 části:
1. fyzika, 2. logika a 3. etika;
- *humanismus a kosmopolitismus!*

*„Klidu se nejlépe dosáhne
lhostejností k radostem i strastem“.*

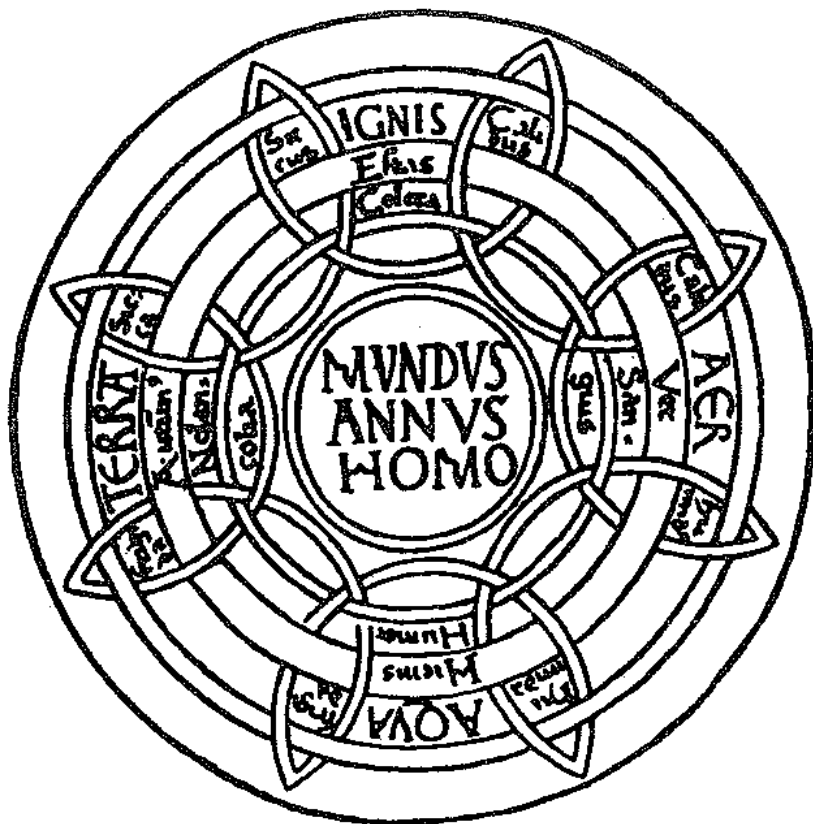
- přírodu řídí logos, člověk se má řídit přírodou (tedy rozumem, který je totožný s logem) → pojem *povinnosti!*

Rozlišuje chování:

- 1. povinné** – angažovanost v občanském životě, respektování rodinných povinností, služba vlasti, věrnost v přátelství;
- 2. nesprávné** – je proti přirozenosti/rozumu (jednání z citových pohnutek);
- 3. lhostejné** (z hlediska ctnosti) – zabývání se zdravím, bohatstvím, krásou, mocí.

- v přírodě se vše děje nutně, náhoda neexistuje!
- myšlenka *cyklického času* → princip *věčného návratu* stejné skutečnosti!
- v díle *O vesmíru a bytí* popsal *velký světový rok*:

Velký světový rok. Ve středu kruhu determinuje čas (*Annus*) jak svět, tak člověka. Celá příroda, znázorněná čtyřmi přírodními živly (zemí, vzduchem, vodou a ohněm) je zapletena do jeho cyklických závitů.

„V průběhu osudných období celý vesmír vzplane a pak započne nová výstavba světa. Vše končí prvotním ohněm, jenž v sobě jaké sémě obsahuje všechny důvody a příčiny bytostí, které byly, které jsou a které budou. K formování nového světa po spálení veškeré hmoty dochází v okamžiku, kdy se oheň skrze vzduch mění na vodu a ta se usazuje zčásti jako země.“

Tři období stoicismu

1. starší stoa (3.–2. stol. př. n. l.) – Zénón z Kitia, Kleanthés, Chrýsippos;

2. střední stoa (2.–1. stol. př. n. l.) – Poseidónios;

3. mladší stoa (1.–3. stol. n. l.) v době římského císařství – Epiktétos, Lucius Annaeus Seneca, Marcus Aurelius.

Skepticismus

Pyrrhón z Élidy (asi 360 – asi 260 př. n. l.)

- základní myšlenka → nejistota jakéhokoliv poznání (smyslového i rozumového);
- moudrému člověku nezbývá, než se ve všem zdržet úsudku (*epoché*) → jediná cesta k dosažení vnitřního klidu (*ataraxie*) a blaženosti (*eudaimonia*);

Tři základní otázky

1) Jaká je povaha věcí?

- o povaze věcí nevíme, protože jejich povaha je neurčitá a neurčitelná. Vnímáme pouze jevy, ne pravé podstaty. Každý výrok se dá vyvážit opačným výrokem, který má stejnou váhu, nelze určit, který z výroků je správný.

2) Jak se máme k věcem chovat?

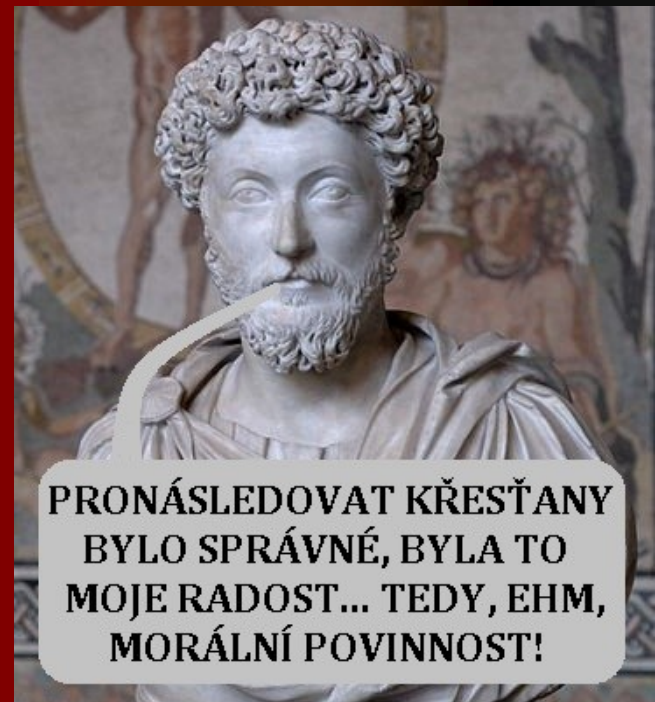
- protože je povaha věcí mimo dosah našeho poznání, musíme se k věcem chovat skepticky, nesoudit je a zdržet se úsudku. Je třeba být vůči soudům o podstatě světa lhostejný. Jedině tak dosáhneme blaženosti.

3) Co z tohoto postoje pro nás vyplývá?

- pokud se zdržujeme úsudku, můžeme dosáhnout nepohnutosti, neochvějnosti (*ataraxie*) a zbavit se utrpení skrze necitlivost (*apatheia*).

Marcus Aurelius (121 – 180)

- římský císař v letech 161 až 180;
- představitel pozdního stoicismu, vliv Epiktéta a jeho *Rozprav*;
- dílo: *Hovory k sobě*.

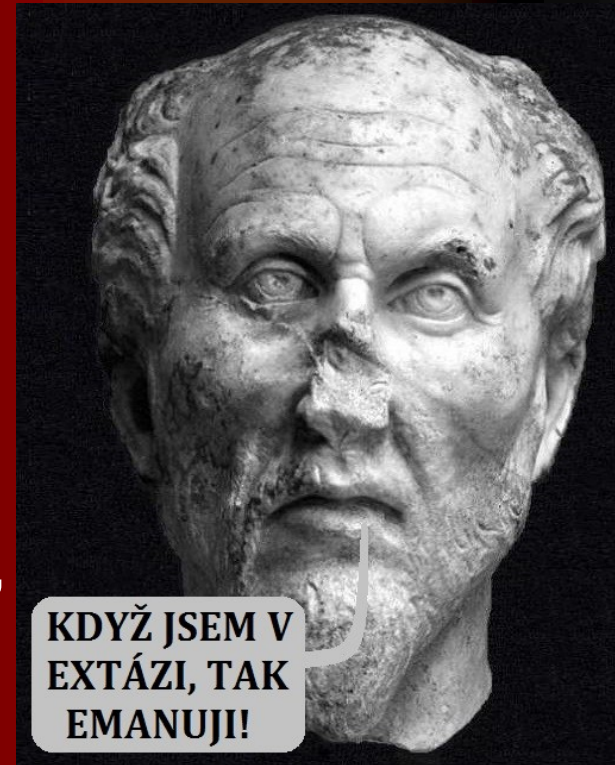
PRONÁSLEDOVAT KŘEŠŤANY
BYLO SPRÁVNÉ, BYLA TO
MOJE RADOST... TEDY, EHM,
MORÁLNÍ POVINNOST!

- ideálem a zdrojem štěstí je duševní klid (*ataraxie*), soběstačnost (*autarkie*) a nenáruživost (*apathie*);
- vše se řídí vesmírným rozumem (logos) nutně podle přírody.

Plótínos (205 – 270)

- řecký filosof, představitel *novoplatonismu*, jeho učitelem byl zakladatel novoplatonismu Ammónios Sakkás z Alexandrie (asi 175 – 242);
- chtěl založit město filosofů: Platónopolis;

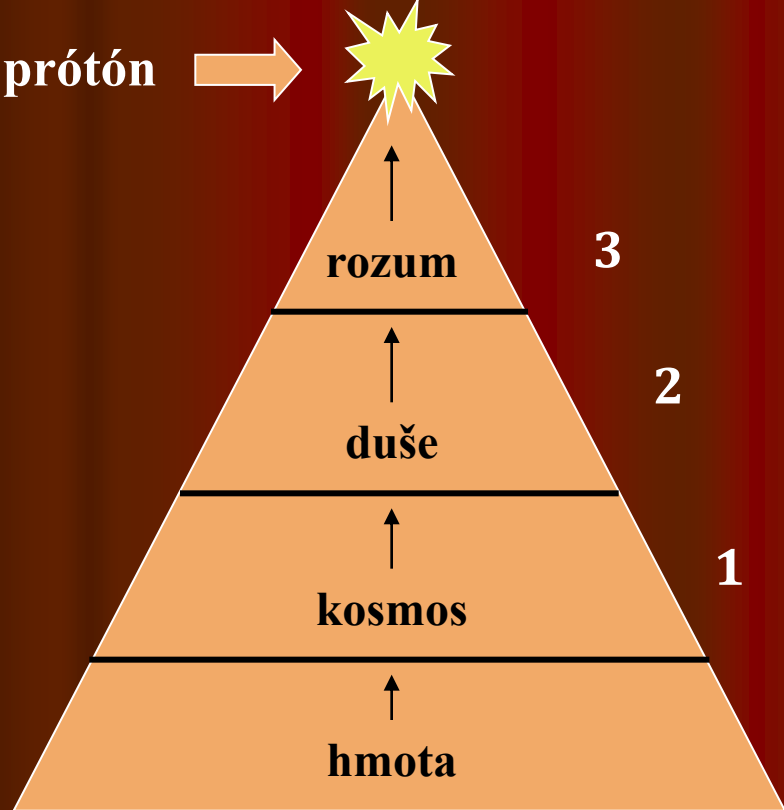
Dílo: 54 spisů, které vydal jeho žák Porfyrios v šesti skupinách po devíti částech – tzv. *Enneady* (devítky);
První enneada obsahuje pojednání etická, druhá a třetí pojednává o světě, čtvrtá o duši, pátá o duchu a idejích a šestá o nejvyšším principu – **Dobru**.

- bytí chápal jako stupňovité vrstvení jednotlivých sfér, ty jsou postupnými *emanacemi* božského *Jedna* (řec. *prótón*) – až k *hmotnému světu*, který zároveň znamená *nebytí a zlo*;
- **Jedno** (absolutno/dobro/bůh) je počátkem všeho;
- **Jedno** je nepoznatelné, nepochopitelné (→ *negativní teologie*) z něj pak *emanují* („vyzařují“) další úrovně skutečnosti;
- **lidská duše** usiluje o vymanění z těla pomocí mystické kontemplace, překonáním tělesnosti a smyslovosti (říše zla).

prótón →

Čísla 1 – 3 značí cestu posledního vzestupu duše:
1. koncentrace – člověk vede asketický život, omezuje potřeby těla, medituje; na konci této fáze duše vystoupí z těla a vstoupí do vrstvy duší, kam patří;
2. kontemplace – duše se dostává až do sféry rozumu a nazírá ideje (platónské);
3. extáze – opuštění vrstvy rozumu a splynutí s Jedním, jehož součástí se duše stává.

THE INTELLIGIBLE REALM

